

2000

titel: 'We dachten altijd droge voeten te houden'
medium: De Volkskrant
datum: 9-3-2000
auteur: A. Koper

'We dachten altijd droge voeten te houden'

Utrecht

'Nee, nieuw is het natuurlijk niet al die aandacht voor het water. Onze voorouders waren er altijd mee bezig. Nederland is grensgebied van water en land. Maar dat zijn w de laatste decennia een beetje vergeten. Dat heeft te maken met met de maakbaarheidfilosofie van de jaren zestig. We dachten dat alles met technische middelen oplosbaar was. Dat we met pompen en dijken altijd droge voeten zouden houden. Daarvan komen we nu een beetje terug.'

Ir. Lodewijk van Nieuwenhuijzen is partner van H+N+S, een prominent bureau van landschapsarchitecten. Woensdag presenteerde hij in Utrecht een waterstrategie voor de Randstad. De opdracht daarvoor kwam niet van Rijkswaterstaat of van de waterschappen die sinds mensenheugenis met het beheer van vele honderden polders zijn belast, maar van de Vereniging Deltametropool. Dat is een grootstedelijke lobby die van Randstad een echte internationale stad wil maken.

H+N+S bracht voor de lobby de risico's en kansen van de waterhuishouding in kaart. Want water is, volgens Deltametropool, de basislaag waarnaar de rest van de ruimtelijke inrichting zich zou moeten voegen.

Zo staat het trouwens ook in de talloze discussiestukken waarmee Jan Pronks ministerie van VROM de vijfde nota ruimtelijke ordening voorbereidt. Van Nieuwenhuijze: 'Van dijkgraaf tot minister begint iedereen te beseffen dat we er niet meer komen met pompen alleen. Het rivierengebied is al eens geëvacueerd en als het hard regent, loopt tegenwoordig het Westland onder water. In Noord-Holland en Drente deden zich vergelijkbare situaties voor. De afgelopen vijftig jaar hebben we Nederland structureel gedraineerd en drooggelegd, vooral omdat de landbouwtrekkers overal moesten kunnen komen.'

Dat moet dus anders, volgens Van Nieuwenhuijze. 'Iedereen voelt op zijn klompen aan dat er meer ruimte voor water moet worden gemaakt. Maar hoeveel, waar en hoe dat moet, is nog lang geen uitgemaakte zaak. Dat is een van de voornaamste redenen waarom de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening van Pronk zo wordt vertraagd. Als je zegt dat water weer de basislaag van de ruimtelijke ordening moet zijn, moet je eerst in beeld brengen welke gebieden je ervoor wilt reserveren.'

Een eerste poging daartoe van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat leidde vorige week tot veel commotie omdat in het rivierengebied land aan water wordt prijsgegeven. Van Nieuwenhuijze is er om andere redenen niet blij mee. Het kan nodig zijn om polders en uiterwaarden als opvangbekken te gebruiken, maar die benadering vindt hij te beperkt. De afvoercapaciteit van de grote rivieren is maar een deel van het verhaal; er dreigt opmerkelijk genoeg ook een tekort aan water.

'De klimatologische voorspellingen voor de lange termijn wijzen uit dat we veel nattere winters, met hevige buien krijgen die niet alleen voor de rivieren, maar ook voor de polders moeilijk te verwerken zullen zijn. De zomers daarentegen zullen juist droger worden. Tot nog toe lossen we die problemen op door in de winter water, via de rivieren, naar de Noordzee te lozen. In de zomer halen we water juist de rivieren uit. Dat wordt allebei lastiger. Wegpomen in de winter, omdat de rivieren dan toch al boordevol zullen zijn en omdat de zeespiegel stijgt. En binnenpompen in de zomer wordt moeilijker omdat de waterstand in de rivieren dan lager zal zijn, met alle consequenties voor de scheepvaart van dien.'

Voor de Randstad, voor de veengebieden van West-Nederland komt daar nog een probleem bij. 'Onze voorouders wisten al dat het Westen van Nederland verzakt. Als je het veen waaruit een groot deel van de polders bestaat drooglegt, komt er een natuurlijk proces op gang waardoor de bodem begint te klinken. Dat blijft bij een paar millimeter per jaar als je de grondwaterstand hoog houdt. Maar de afgelopen decennia hebben wij het grondwaterpeil fors omlaag gebracht, waardoor het proces van inklinking steeds sneller gaat.'

Het veenpakket in het westen van Nederland is nu nog vier tot acht meter dik. Maar als we doorgaan met die lage waterstanden, is het over drie, vierhonderd jaar weg. Dat maakt het niet alleen lastiger om de polders droog te houden. Maar kan ook tot gevolg hebben dat vanuit de ondergrond zout kwelwater de polders binnendringt. De grond wordt daar natuurlijk niet beter van.

Van Nieuwenhuijze: 'Er zijn vooraanstaande waterstaatkundigen - Henk Saeijs, voormalig hoofdingenieur van Rijkswaterstaat in Zeeland is er één van - die zeggen dat we die bodemdaling koste wat het kost moeten stoppen. Dat kan alleen maar door het veen nat te houden.'

Vroeger was dat normaal. Trots laat Van Nieuwenhuijze een kaart uit de jaren vijftig zien die hij uit een vergeten waterstaatkundig archief heeft opgediept. 'Grote delen van de veengebieden van West-Nederland stonden toen 's winters altijd blank of bijna blank. Er was nog een groot, natuurlijk watersysteem waarin het waterpeil kon fluctueren.'

Peilfluctuatie is het sleutelwoord van de twee modellen die H+N+S voor de Randstad heeft uitgewerkt. 'Wij hebben berekend dat je de waterberging met 40 duizend hectare zult moeten vergroten om winteroverschotten en zomertekorten op te vangen. Dat is tien procent van het buitengebied van de Randstad. In ons eerste model, de Groen Blauwe ring, bereiken we dat door in de binnenring van de Randstad nieuw water aan te leggen of bestaande waterpartijen te vergroten. Maar het belangrijkste is dat de veengebieden 's winters weer onder water komen te staan. Dat heeft geweldige consequenties. Er komen prachtige natuurgebieden bij, waarin je ook aan of op het water kunt wonen, maar het moderne boerenbedrijf zal op die plekken ten dode opgeschreven zijn.'

Zelf ziet Van Nieuwenhuijze daarom meer in het tweede model, het Groen Blauwe netwerk. 'Dat gaat ervan uit dat het grootste deel van de veengrond voor de boeren beschikbaar blijft. Het waterpeil zal dus kunstmatig laag blijven en de verzakking doorgaan. Maar omdat je veengebieden niet inzet als waterbuffer, zullen elders veel omvangrijkere nieuwe waterpartijen moeten ontstaan. Dat kan door naast de bestaande boezemwateren van een polders een nieuw systeem van zogenaamde tussenboezems aan te leggen. Daar zullen nieuwe, moerasachtige natuurgebieden ontstaan die geschikt zijn voor recreatie, maar natuurlijk ook voor landschappelijk wonen waaraan nu zo'n behoefte bestaat.'